

Saarlooswolfhond, Tsjechoslowaakse Wolfhond en Laika. Oorsprong en achtergrond van hun gedrag.

Tekst: Elian Hattinga van 't Sant

De Saarlooswolfhond, Tsjechoslowaakse Wolfhond en de Laika zijn drie rassen waarbij er 'echt' wolvenbloed door de aderen vloeit. Bij de Laika is dat al oud wolvenbloed en ook maar een heel klein beetje. Uit mitochondriaal DNA onderzoek blijkt dat een aantal Noord-Scandinavische rassen, Lappenhonden en Elandhonden, via de vrouwelijke lijn afstammen van een kruising tussen een hond van het spitstype met een wolf (Klütch et al. 2010) Die kruising moet rond tussen de 480 en 3000 jaar geleden in Lapland hebben plaatsgevonden. Een van de nakomelingen is, waarschijnlijk via handel van de Sami (Laplanders) met Siberische nomaden, in Siberië terecht gekomen, want in een paar lijnen van de Russisch-Siberische Laika en de Oost-Siberische Laika is haar mtDNA te vinden.

Blaffen

Laika is afgeleid van het Russische woord voor 'blaffen'. Dat maakt ook gelijk duidelijk dat het aandeeltje wolf maar klein is, want kruisingen tussen wolven en honden blaffen niet of nauwelijks. Alle Laika's kunnen daar echter wat van, net als de meeste spitschonden. Laika is een soort synoniem voor 'hond', net zoals 'Woef' dat bij ons is. Het was ook de naam van het eerste onfortuinlijke, van de Moskouse straat geplukte zwerfhondje, dat in 1957 door de Russen de ruimte in werd geschoten en tijdens de vlucht rond de aarde al na enkele uren door stress en oververhitting het leven liet. Het was overigens nooit de bedoeling dat Laika de ruimtevlucht zou overleven, want de Spoetnik was niet ontworpen om op aarde terug te keren. Maar men had wel het plan om haar voor die tijd op pijnloze wijze te euthanaseren.

Vermengd

De naam Laika zei dus oorspronkelijk maar weinig. De spitschonden die door de semi-nomadische inheemse volken zijn gehouden, raakten in de 18^e en 19^e eeuw waarschijnlijk in meer of mindere mate vermengd met de veelal uit Europa afkomstige (jacht)honden van de Russische elite. In de 19^e eeuw bevolkten allerhande Laika's het hele noordelijke Russische en Siberische platteland en had iedere streek zijn eigen variant, die verschilde in grootte, kleur en type.

Laika's waren multifunctioneel. Voor de semi-nomadische volkeren van de toendra's in het noorden fungeerden ze als metgezel en waakhond, als bontleverancier, en van tijd tot tijd als jachthond of sledehond. In de streken waar de Russische adel veel invloed had, waren ze vermoedelijk niet meer dan gewoon dorpshond en deurbel, aangezien de jacht (met windhonden) vooral het privilege was van de adel.

Russische revolutie

De Russische Revolutie van 1917 maakte daar een einde aan en gaandeweg kwam er ook in Rusland belangstelling voor de eigen nationale 'rassen' en vooral hun kwaliteiten voor de jacht, nu die helemaal binnen het bereik van de gewone man was komen te liggen. In de jaren dertig en vooral na de Tweede Wereldoorlog kwam de rashondenfokkerij op gang en werden er diverse Laika-rassen gecreëerd. Drie daarvan zijn door de FCI erkend.

Eekhoorns

De Russisch-Europese Laika, werd oorspronkelijk gevormd door verschillende types middelgrote Laika's uit de bosrijke gebieden van Europees Rusland met elkaar te combineren. Ze waren er aanvankelijk in allerlei verschillende kleuren. Na 1944 werd er echter een strikt fokprogramma opgezet, waarbij de wit-zwarte variant de voorkeur kreeg en vooral via inteelt en lijnteelt werd gefixeerd. De honden werden vooral als jachthond op eekhoorns gefokt en daartoe aan een test onderworpen.

Inheemse volken

De West-Siberische Laika werd tussen 1920 en 1930 verkregen door selectief met enkele 'wolfachtige' honden te fokken die afkomstig waren van twee West-Siberische inheemse volken, de Khanti (Ostyak) en de Mansi (Vogul). Deze semi-nomadische volken leefden oorspronkelijk vooral van de visserij en van de jacht met vallen en netten op pelsdieren. Vanaf het einde van de 19^e eeuw jaagden ze ook met het geweer op elanden en wilde rendieren. Door economische omstandigheden gedwongen kwam daar het houden en fokken van rendieren bij. Hun honden waren multifunctioneel: ze leefden samen met de mensen in hutten of tenten en fungeerden als metgezel, waakhond en soms 's winters als sledehond. Ze gingen mee op jacht en vergezelden hun bazen bij het controleren van de vallen.

Jachthond

De West-Siberische Laika's waren dus absoluut geen gespecialiseerde jachthonden. Tegenwoordig is het ras echter wel Ruslands meest populaire jachthond. Zijn jachtkwaliteiten zijn ontwikkeld en worden behouden door alleen honden te registreren die op *field trials* hun jachtkwaliteiten hebben laten zien.

Dat geldt ook voor de Oost-Siberische Laika. Deze is de grootste en stevigste van allemaal en heeft het meest spitsachtige uiterlijk. Hij werd gecreëerd door verschillende type laika's uit de toendra en de bergachtige gebieden van Oost-Siberië met elkaar te kruisen. Hij heeft een minder uniform uiterlijk dan de andere twee Laika-rassen en ook zijn achtergrond is ietsje anders: hij werd wat regelmatig als sledehond gebruikt door zijn wat grotere kracht. Tegenwoordig wordt hij echter gefokt en getest als jachthond voor de jacht op allerlei type wild, zodat zijn jachtkwaliteiten veel sterker zijn ontwikkeld dan bij de oorspronkelijk honden.

Duitse Herder

De beide 'wolfhonden' uit deze vergelijking zijn echter nooit gefokt met de bedoeling om er jachthonden van te maken. Ze werden gefokt om de Duitse Herder te 'verbeteren'. Leendert Saarloos (1884-1969) ergerde zich aan de degeneratie van honden die, zoals hij het in een interview in 1942 zegt, verworpen waren tot 'salon-huisdieren en kasplantjes'. Saarloos wilde terug naar de natuur, naar de oerhond van 'de Germanen en de Galliërs waar de Romeinse geschiedschrijvers zo geestdriftig over waren geweest'.

Kippen-Roel

Saarloos werd volgens eigen zeggen geïnspireerd door Roelof Houwink (1869-1945), een man die gefascineerd was door zowel Darwins evolutieleer als de erfelijkheidsleer van Mendel.

Houwink kruiste proefondervindelijk allerlei dieren zoals konijnen en vooral kippen met een wilde soort om te kijken hoe een en ander in zijn werk ging en kon zijn gegaan. Hij schreef tussen 1904 en 1916 vier delen over “De hoenderrassen in hunne vormen en kleuren” en stond bekend als ‘Kippen-Houwink’ en ‘Kippen-Roel’.

Rond 1930 begon Saarloos met het realiseren van zijn ideaal om een, op de (destijds) beroemde roman ‘Kazan de Wolfshond’ gemodelleerde ‘oer-herdershond’ te fokken. Hij kocht bij de Rotterdams Diergaarde Blijdorp enkele wolvenwelpen die hij opfokte. Een wolvijn hiervan, Fleur genoemd, kruiste hij met zijn eigen Duitse Herder Gerard - een hond die ‘in karakter en gezondheid ver stond boven de ... veel te verfijnd ingeteelde honden van de tentoonstellingsbanken’.

Kritiek

Saarloos sloeg verder aan het experimenteren met de hieruit voortgekomen kruisingen en begon ook met het kruisen van honden met vossen en jakhalzen.

In 1934 vroeg hij bij de Raad van Beheer een kennelnaam aan: Van de Kilstroom. In 1942 ging hij met zijn ‘Europese Wolfhonden’ naar hondententoonstellingen zoals de Winner en probeerde hij zijn fokproducten als nieuw ras erkend te krijgen. Dat lukte hem om twee redenen niet.

Saarloos stak zijn kritiek op de kynologie, zoals uit de bewoordingen in het radio-interview uit 1942 mag blijken, absoluut niet onder stoelen of banken. Dat maakte hem natuurlijk verre van populair bij zowel de Duitse Herder-fokkers als de kynologen van de Raad van Beheer die zijn aanvraag moesten beoordelen. Bovendien weigerde Saarloos zich te conformeren aan de normen van de rashondenfokkerij.

Karakter

Daar was overervende, uiterlijke uniformiteit, die men vooral bereikte door inteelt en lijnteelt, het ideaal. Ook Saarloos deed aan inteelt, maar niet het uiterlijk maar een goed karakter was voor hem de norm om verder te fokken met een hond. Saarloos wilde een onderzoekende, nieuwsgierige hond, die ergens op af ging. Een hond die geschikt was als blinde-geleidehond, Rode Kruishond en voor het ‘manwerk’ (politiehondenwerk); een hond die daarbij zoveel verstand had dat hij wist wie hij wel en niet moest bijten. Met honden die, zoals hij het noemde, schuwe of gereserveerde wolvenaard hadden, wilde Saarloos niet fokken. Dat was goed voor een wolf in de natuur, maar niet voor een gebruikshond.

Terughoudend

Saarloos selecteerde dus op karakter, maar niet met voldoende succes. Hoewel er honden waren die goed functioneerden als gebruikshond, met name als blinde-geleidehond, was het merendeel van de honden te terughoudend.

Ook de fokker van de Tsjechoslowaakse Wolfhond liep hierop stuk. Karel Hartl, een Tsjecho-Slowaakse ingenieur, wilde hetzelfde als Leendert Saarloos: een superieure werkhond, die het beter dan de Duitse herder zou doen. Het was de bedoeling dat deze honden als ‘aanvalshonden’ voor militaire doeleinden, zoals grenspatrouilles inzetbaar zouden zijn. Hartl wist overigens niets van de experimenten van Saarloos. Hij begon rond 1955 in Tsjecho-Slowakije zijn eigen experiment en kruiste een uit de Karpaten afkomstige wolvijn, Brita, met

een Duitse Herder. Volgens de verhalen was dat een krachtdadige reu, want Brita wilde niet veel van de experimenten weten.

Leger

Tussen 1955 en 1965 werden met vier Duitse herders en vier wolven en hun nakomelingen verschillende foklijnen opgezet. De daaruit voorgekomen honden bleken echter moeilijk te trainen te zijn en konden ook niet wennen aan het werken met verschillende handlers, zoals dat in het leger gebruikelijk was. In 1965 werd het experiment gestaakt en veranderde Hartl de doelstelling: het creëren van een nieuwe rashond, de Tsjechoslowaakse Wolfhond. Ook Hartl stuitte echter op tegenstand van de gevestigde kynologie. Pas in 1982 werd het ras erkend.

Breuk

Leendert Saarloos zou de erkenning van zijn nieuw gecreëerde ras niet meer meemaken. Zijn werk werd echter voortgezet door zijn weduwe en dochter. Saarloos' honden werden in 1975 als ras erkend en naar hem Saarlooswolfhond genoemd – 'wolfhond' om de hybride afkomst aan te geven en de honden te onderscheiden van de 'wolfshonden' die gefokt waren om juist op wolven te jagen. Saarloos' vrouw en dochter kregen zitting in het bestuur van de nu door de Raad van Beheer erkende rasvereniging.

De visie van Leendert Saarloos bleek echter in toenemende mate te botsen met de kynologische visie omtrent eenheid van uiterlijk en de daarmee gepaarde lijnteelt, die voor veel gezondheidsproblemen en ongewenste – schuwe – karakters zorgden. Al in 1982 kwam het tot een breuk en verlieten moeder en dochter de rasvereniging om daarbuiten verder te fokken.

Gescheiden populaties

Dat voorbeeld werd gevolgd door veel andere fokkers die het niet eens waren met het binnen de rasvereniging (NVSWH) gevoerde centrale fokbeleid. Deze fokkers verenigden zich, zodra dit werd toegestaan door de Raad van Beheer, in 2006 in een andere erkende rasvereniging, de AVLS. Het leed was toen echter al geschied, aangezien de verschillende visies op wat de Saarlooswolfhond moest zijn en hoe hij er uit moest zien, onverenigbaar bleven en de beide partijen tot op heden niet tot elkaar zijn gekomen: er ontstonden binnen het toch al kleine ras twee duidelijk van elkaar gescheiden populaties, met dusdanig ernstige – maar van elkaar verschillende - gezondheidsproblemen tot gevolg dat het ras met uitsterven wordt bedreigd indien er geen 'nieuw bloed' in wordt gebracht. Daarom is er in samenwerking met genetici van de Universiteit Wageningen en de Raad van Beheer door de AVLS een plan van aanpak opgesteld om door middel van druppelsgewijze 'outcross' het ras van de ondergang te redden. In 2014 zijn de eerste outcross pups van een Saarlooswolfhond met een Zwitserse Witte Herderreu geboren.

Wetenschappelijke literatuur:

Klütsch, C.F.C. et al. (2010) Regional occurrence, high frequency but low diversity of mitochondrial DNA haplogroup d1 suggests a recent dog-wolf hybridization in Scandinavia. *Animal Genetics* 42, 100-103.

Een weergave van het radio-interview dat Leendert Saarloos in 1942 gaf is te lezen op: <http://www.saarlooswolfhonden.eu/index.php/nieuws/47-interview>

